

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ PREKLİNİK VE KLİNİK ÖĞRENCİLERİNİN HIV VİRÜSÜ VE AIDS İLE İLGİLİ BİLGİ SEVİYELERİNİN İNCELENMESİ

Yrd.Doç.Dr.A.Berhan YILMAZ*

Yrd.Doç.Dr.Nuran YANIKOĞLU **

Yrd.Doç.Dr.Gözlem CEYLAN**

INVESTIGATION OF EDUCATION LEVEL OF CLINICAL AND PRECLINICAL STUDENTS OF DENTAL FACULTY OF ATATÜRK UNIVERSITY ABOUT AIDS AND HIV

ÖZET

AIDS günümüzün en tehlikeli hastalıklarından biridir.AIDS ile ilgili olarak yapılan çalışmalar göstermiştir ki Türk halkı bu konuda fazla bilinçli değildir.Sağlık personeline olduğu gibi diş hekimleri de AIDS'e yakalanabileceklerini bilip korkmaktadırlar.

Bu çalışmada amacımız,diş hekimliği fakültesi öğrencilerinin diş tedavisine başlamadan önce AIDS ile ilgili bilgi seviyelerini tespit etmektir.Çalışmamız göstermiştir ki, klinik öğrencileri AIDS hakkında yeterince bilgiye sahiptirler,fakat bu konuya gereken önemi vermemektedirler.

Anahtar Kelimeler : AIDS

SUMMARY

Today, AIDS is one of the most dangerous disease.In the case of AIDS,the evidence of careful studies have shown that Turkish people awareness of these concerns. Dentists must be afraid of catching AIDS as well as health care providers.

The purpose of this study is to determine the dental students information AIDS before the dental treatment. We determined that the clinician students have enough knowledge about AIDS but don't give attention to it.

Key Words : AIDS

AIDS (Acquired Immuno Deficiency Syndrom) cümlesindeki kelimelerin baş harflerinden oluşmuş bir kısaltmadır.Türkçeye kazanılmış bağışıklık yetersizliği sendromu diye çevrilmiştir.^{6,7}

AIDS çağımızın en yaygın ve çekimlen enfeksiyöz hastalığıdır. Şu ana kadar yapılan çalışmalarda kesin bir tedavi şekli ortaya konmadığı için hastalığı önlemedeki en etkili yol ondan korunmaktır.⁴ Bunu gerçekleştirebilmek için insanların ve özellikle sağlık personelinin bu konuda yeterli bilgi ve deneyime sahip olması gerekir. Bu nedenle AIDS sağlık personeli arasında büyük bir ilgi toplamaktadır. AIDS'de ölüm oranının % 100'e yakın olduğu tahmin edilmektedir. Bugüne kadar milyonlarca insanı etkileyen bu hastalık ile enfekte olan şahıslar sadece taşıyıcı da olabilmektedirler.¹¹

AIDS'den sorumlu olan HIV bir retrovirüstür, hücrelerin genetik mekanizmalarını bozarak etkinliğini gösterir.^{7,11} HIV, kandan, tükürkten, spermden, vajinal sekresyondan,göz yaşından, idrardan ve anne sütünden izole edilebildiğine dair yayınlar bulunmaktadır.⁶

AIDS virüsü sağlam deriden ve müköz membrandan geçemez.Virüs etkili olabilmesi için direkt kana karışmalıdır.⁶Hastalık teşhis edilmeden önce hastalıklı bireyde görülen semptomlar şunlardır:

-Geceleri yüksek ateş ve bulantı

-Aşırı kilo kaybı

-Bir yıldan fazla süren diyare

-Lökopeni " 2000'e düşen lökositler"

-Lenfadenopati "Genel ve bilhassa servikal"^{6,8}

AIDS hastalığı ile birlikte ortaya çıkan birçok oral ve sistemik belirtiler vardır. Bunların başlıcaları candida, hair lökoplaki, bazı periodontal hastalıklar, herpetik stomatit gibi oral semptomlar ve protozoal pnomoni, tüberküloz, lenfadenopati, menenjit, ensefalit, disfaji, sürekli diyaredir. Bu hastalıkta vücutta birçok mantar enfeksiyonları,bakteriyal ve viral enfeksiyonlar görülür. ^{6,5}

AIDS'te yüksek risk grupları homoseksüel ve biseksüel erkekler, İntra venöz ilaç kullanıcılarıdır. Bu kişilerle ilişkide bulunan insanlar da ilişkinin şekline göre AIDS'e yakalanma riski taşırlar. Ayrıca sık sık pıhtılaşma faktörü alan Hemofili hastaları, AIDS'li anneden doğan bebekler, sık sık kan transfüzyonu yaptıran kişilerde risk altındadırlar.⁶

* Atatürk Üniv. Diş Hek. Fak. Oral Diagnoz ve Radyoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

** Atatürk Üniv. Diş Hek.Fak.Protetik Diş Tedavisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

AIDS, okul arkadaşlığı, ortak tuvalet kullanımı, el sıkma, beraber yemek yeme ile bulaşmamaktadır. Cinsel temas ile, çok yakın öpüşmede tükürük ile, parenteral yoldan, enfekte kanın yara yüzeylerinden teması ile, presental yoldan bulaşır.⁶

Bütün bunlar göz önüne alındığında tedavisi ve korunmaya yönelik bir aşısı olmayan bu ölümcül hastalığın etkeni olan HIV virüsünün bulaşma riski, sağlık personeli içinde kan ve kan ürünleri ile direkt temasta olan diş hekimleri, diğer hekimler, hemşire ve laborantlarda daha fazladır.⁵

Diş hekimleri mesleki uygulamaları sırasında HIV virüsü ile enfekte olma riski olan bir gruptur. Ayrıca enfekte bir diş hekiminden hastasına, aletlerin kan ile teması sonucu hastadan hastaya HIV bulaştırma tehlikesi vardır.⁵ Bu tehlike eğer diş hekimi çok bilinçli ve dikkatli çalışır ise pek önem arz etmemektedir.¹⁰

Bu sebeplerdir ki bizler prelinik ve klinik öğrencilerinin AIDS ile ilgili bilgi düzeylerini ölçmek için bir araştırma yaptık.

MATERYAL VE METOD

Atatürk üniversitesi diş hekimliği fakültesi 3.sınıf öğrencilerinden 8 kız 20 erkek, 4. ve 5. sınıflardan 20 kız 44 erkek olmak üzere toplam 92 öğrenci bu araştırmaya dahil edildi. 90 sorudan oluşan anket formları o an doldurulmak üzere öğrencilere dağıtıldı. Formlarda AIDS ile ilgili bir diş hekiminin mutlaka bilmesinin gerekli olduğunu düşündüğümüz sorular vardı. Öğrencilerin o anki bilgileri ile verdikleri cevaplar incelenerek, AIDS ve HIV enfeksiyonu ile ilgili bilgileri tespit edildi.

BULGULAR

Araştırmamızda sorulan soruların bazılarında öğrencilerin verdikleri cevaplar tablolarda sunulmuştur. HIV virüsü ile ilgili herhangi bir kimsenin enfekte edilip edilemeyeceği sorusuna prelinik öğrencileri % 65 oranında doğru cevap verirken, klinik öğrencileri % 84 oranında doğru cevap vermişlerdir.

HIV virüsü ile enfekte olma riskine sahip olanların sorulduğu soruda prelinik öğrencileri kan nakli yapılanları % 87 ile en yüksek oranda gösterirken, klinik öğrencileri % 94 oranı ile yine kan nakli yapılanları göstermiştir. HIV virüsünün bulaşma yolları arasında kan nakli klinik öğrencilerinde % 100 oranında en önemli yol olarak gösterilmiştir. Prelinik öğrencileri ise prezervatifsiz cinsel ilişkiyi % 100 oranında en riskli yol olarak göstermiştir (Tablo I).

Tablo I Araştırmaya katılan öğrencilerin AIDS'in bulaşma yolları hakkındaki görüşlerinin yüzde olarak dağılımı ve Z testi sonuçları.

SORULAR	CEVAP ORANLARI		
	Prelinik	Klinik	Z
-HIV virüsü tarafından herhangi bir kimse enfekte edilebilir mi ?	% 65	% 84	-2.14*
-Aşağıdaki gruptan HIV virüsü ile enfekte olma riskine sahip olanları işaretleyiniz ?			
a) Homoseksüeller	% 72	% 87	-1.87
b) Narkotikler (uyuşturucuyu iğne ile zerkedenler)	% 78	% 90	-1.57
c) Hayat kadınları	% 78	% 90	-1.57
d) Kan nakli yapılanlar	% 87	% 93	-1.25
-HIV virüsünün bir şahıstan diğerine geçebileceği yolları işaretleyiniz?			
a) El sıkma	% 100	% 100	
b) İçme suyu ve gıdalar	% 86	% 90	0.69
c) Günlük yaşamda kullanılan eşyalar	% 93	% 94	1.59
d) Kan nakli	% 93	% 100	2.16*
e) Öpüşme	% 14	% 15	-0.16
f) Prezervatifsiz cinsel ilişki	% 93	% 90	-0.34
g) İntervenüv uyandırıcı kullanma (iğne ve enjektör)	% 78	% 94	-2.15*
h) Enfekte bir insanın göcünü süti ile beslemesi	% 57	% 59	0.29
k) Enfekte erkekten fetüse geçiş	% 65	% 78	-1.59

* p<0.05

Prelinik öğrencileri enfekte şahısların sadece bazılarında semptom olabileceğini % 72 oranında, klinik öğrencileri ise bunu % 78 oranında doğrulamışlardır. Klinik öğrencileri enfekte bir şahısta % 91 oranında yıllarca semptom çıkmayabilir derken, prelinik öğrencileri bunu % 57 ile doğrulamışlardır.

HIV virüsü ile enfekte olmuş şahısların bir diğerini enfekte edebilmek için semptomların görülmesi gerektiğini söyleyenlerin oranı prelinik öğrencilerinde % 43 iken, klinik öğrencilerinde % 9'dur. Burada klinik öğrencileri % 81 gibi yüksek bir doğru cevap oranını yakalamışlardır.

HIV enfeksiyonunun ilk devrelerinde görülen semptomlar içinse hem prelinik hem de klinik öğrencileri en yüksek oranda kilo kaybını göstermişlerdir. Diğer belirtilere verilen cevaplar Tablo II'de belirtilmiştir.

AIDS ve PreAIDS'ti bir kişide HIV virüsünün izole edilebildiği bölgelere verilen cevaplar arasında en yüksek oranı her iki grupta da meni cevabı almıştır. İkinci sırada ise lenf düğümleri işaretlenmiştir.

HIV virüsünün hangi şartlarda inaktive olacağını doğru cevapları arasında olan % 20-25 etanol cevabını hiçbir klinik öğrencisi işaretlememiş iken, % 0.2-0.5 sodyum hipoklorit cevabını da hiçbir prelinik öğrencisi işaretlememiştir. Burada en yüksek oran her iki grupta da fikrim yok cevabıdır. AIDS'de görülen fırsatçı enfeksiyonlardan özellikle pnomoni cevabını prelinik öğrencileri % 35 oranında, klinik öğrencileri ise % 53 oranında bilmişlerdir. Diğer cevaplar Tablo III'de gösterilmiştir.

Hem prelinik hem klinik öğrencileri bu konuda toplumdaki biraz daha fazla bilgiye sahip olduklarını söylemektedirler. Ülkemizde AIDS ile ilgili toplumsal bilgi seviyesinin düşük olduğunu her iki grupta yüksek oranda bildirmişlerdir.

HIV enfeksiyonu ve AIDS hakkında bilgiler artınca yaşam tarzında neler değiştiği sorusuna her iki grup yüksek oranda konuyla ilgili daha fazla yayın okumaya başladığını söylemektedirler. Burada ilginç olan prelinik öğrencilerinin % 28'i, klinik öğrencilerinin % 13'ünün mesleki bazı planlardan vazgeçtiklerini söylemeleridir.

Tablo II. Araştırmaya katılan öğrencilerin AIDS semptomları hakkındaki görüşlerinin yüzde olarak dağılımı ve Z testi sonuçları.

SORULAR	CEVAP ORANLARI		
	Prelinik	Klinik	Z
- Her enfekte şahısta mutlaka semptomlar mevcuttur.	% 84	% 57	2.81**
- Enfekte bir şahısta yıllarca hiçbir semptom çıkmayabilir.	% 91	% 57	-3.72***
- Sadece semptomlar ortaya çıkıncı enfekte şahıslar diğerlerini enfekte edebilir.	% 80	% 50	-3.06**
- Bütün enfekte şahıslar zamanla AIDS'e yakalanırlar.	% 69	% 57	-1.07
- Aşağıdaki semptomlardan HIV enfeksiyonunun ilk devrelerinde görülenleri işaretleyiniz?			
a) Ateş	% 60	% 35	-2.10*
b) Boğaz ağrısı	% 59	% 79	2.30*
c) Çeçici deri lezyonları	% 41	% 50	0.83
d) Boyun ve boğazda lenfadenopati	% 56	% 65	0.70
e) Şiddetli ve uzun süreli ishal	% 34	% 43	0.77
f) Kilo kaybı	% 75	% 93	1.98*
g) Sinirlik	% 87	% 15	6.78***

* p<0.05 ** p<0.01 ***p<0.001

Tablo III. Öğrencilerin AIDS hakkında verdikleri diğer yanıtların yüzde olarak dağılımı ve Z testi sonuçları.

SORULAR	CEVAP ORANLARI		
	Prelinik	Klinik	Z
- HIV enfeksiyonunun teşhisi için hangi metod kullanılır?			
a) İdrar muayenesi	% 100	% 93	2.16*
b) Kan muayenesi	% 97	% 78	-2.86**
- AIDS veya Pre AIDS'te HIV virüsünün izole edilebildiği bölgeler hangileridir?			
a) Merin	% 81	% 65	0.72
b) Tükürük	% 50	% 14	-3.23**
c) Ter	% 22	% 14	-0.84
d) Gözyaşı	% 34	% 28	-0.54
- Hangi durumlarda HIV virüsü inaktif olur?			
a) % 20-25 Etanol	% 0	% 35	5.06***
b) % 0.2-0.3 Sodyum hipoklorit	% 34	% 0	3.53***
c) X-ışını	% 87	% 79	1.09
d) Aseton	% 25	% 57	2.98**
- Aşağıdakilerden hangileri AIDS'de komplikasyon olarak ortaya çıkar. İstisna: enfeksiyonlardır?			
a) Psömonji	% 53	% 35	-1.27
b) Ensefalit	% 19	% 0	2.45**
c) Herpes simpleks	% 47	% 43	0.35
d) Sifiliz	% 75	% 53	-1.98*
e) Enterit	% 25	% 14	-1.14
f) Pnömonji	% 53	% 93	3.92***

* p<0.05 ** p<0.01 ***p<0.001

TARTIŞMA

AIDS ile ilgili diş hekimliği fakültesi öğrencilerinin bilgi seviyesini ölçmeye yönelik bu araştırmada yaşları 20-28 arasında değişen prelinik olarak 3.sınıf klinik olarak da 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin bilgi düzeyleri araştırılmıştır.

Ülkemizde ve dünyada AIDS ile ilgili bu yönde yapılan çeşitli araştırmalar mevcuttur. Dural² Hacettepe üniversitesi diş hekimliği fakültesi öğrencilerinde yaptığı araştırmada gençlerin daha iyi bilinçlendirilmesi gerektiğini söylemiştir.

Giray³ ve arkadaşları yaptıkları bir çalışmada mesleğe atılmış olan diş hekimlerinin AIDS'i yeterince bildiği sonucunu elde etmiştir.

Günay⁵ ve arkadaşları ise yine diş hekimlerine yönelik olarak yaptıkları bir araştırmada, diş hekimlerinin AIDS ile ilgili yeterince bilgiye sahip olmadıklarını ve AIDS ile ilgili bilgi kaynaklarının televizyon ve gazete olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca mesleki yayınlarda AIDS'e daha fazla yer verilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Barsley¹ ve arkadaşlarının diş hekimliği fakültelerinde yaptıkları ve hemen hemen bizimle aynı amaca yönelik bir araştırmada elde ettikleri sonuçların, bizim elde ettiğimiz sonuçlardan çok farklı olmadığı görülmektedir. Birçok soruda farklı cevaplar alınmasına rağmen ortaya çıkan sonuçlar her iki araştırmada da hemen hemen aynıdır.

Bizim araştırmamızda öpüşme ile AIDS'in bulaşacağını söyleyenler % 14 iken, Barsley¹ ve arkadaşlarında bu oran % 56'dır. Fakat el sıkışma ile AIDS bulaşır diyenler bizim araştırmamızda hiç yokken bu araştırmada % 8 oranındadır.

SONUÇ

Ülkemizde ve dünyada AIDS ve HIV enfeksiyonları istenmeyen bir durum olsa bile giderek yaygınlaşmaktadır. Öncelikle toplumun belli bir kısmını ilgilendirdiği sanılan AIDS'in hergün artık toplumun her kesimini ilgilendirdiği açıkça görülmektedir. Yaptığımız bu araştırmada diş hekimliği öğrencilerinin problemin farkında olduğunu fakat yeterince önemsemediklerini tespit ettik. Bu durum incelediğimiz diğer araştırmalarda da aynı şekilde görülmektedir.

Bu konuda bizlere düşen görev daha çok bilimsel yayınlarda bu konuların meslektaşlarımıza ve sağlıkla ilgilenen kişilere ulaşmasını sağlamaktır. Ayrıca halkımızda bu konuda daha iyi bilgilendirilmesini sağlamak için toplumun dikkatini bu yöne çekecek araştırmaların yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

1. Barsley RE, Lancaster DM, Boozer CH, et al. Public knowledge about AIDS: A survey of dental school patients. Oral Surg Oral Med Oral Pathol 1991;71:386-91.
2. Dural S. Hacettepe universitesi diş hekimliği fakültesi son sınıf öğrencilerinin AIDS ve HIV enfeksiyonları hakkındaki bilgi düzeyleri. Hacettepe Üniv Diş Hek Fak Derg 1993;17:146-49.
3. Giray CB, Taşar F, Tuner C, Soysal MY, Taşman U. Expo-Dental 93'e katılan diş hekimleri yönünden AIDS. TDBD 1993:18-21.
- 4-Görgün S. AIDS ve Diş hekimliği. Oral Dergisi 1994:10.
5. Günay O, Çetinkaya F, Aykut M. Kayseri ilindeki diş hekimlerinin AIDS konusundaki bilgi tutum ve uygulamaları. TDBD 1993:14-17.
6. Moore FA. The dentist and AIDS. J Prosthet Dent 1988;59:236-42.
7. Öztürk G. Prof. Dr.Emin Kansu ile AIDS konusunda söyleşi. Bilim ve Teknik 1993;26:570-71.
8. Scully C, Laskaris G, Pindborg J, et al. Oral manifestations of HIV infection and their management. I. more common lesions. Oral Surg Oral Med Oral Pathol 1991;71:158-66.
9. Turgut E, Onat A. AIDS'de ağızda görülen fırsatçı hastalıklar (AIDS related complex A.R.C.) Dentalya 1993;2:9-13.
10. York AK, Arthur JS. Determining the HIV status of patients of three HIV-positive navy dentists. JADA 1993;124:74-77.
11. WHO. AIDS Series 3. Guidelines for Nursing Management of People Infected with Human Immunodeficiency Virus (HIV) World Health Organization. Geneva 1988

Yazışma Adresi.....:

Yrd.Doç.Dr. A.Berhan YILMAZ
Atatürk Üniversitesi
Diş Hekimliği Fakültesi
Oral Diyanoz ve Radyoloji Anabilim Dalı

25240-ERZURUM